न्यासः । ४२ । ८२ । १२० । १५४ । २०८ । २२६ । २३६ । २४० । [एता जीवासंख्या यथा भवन्ति तथा जीवाशब्दे वक्ष्यते] सएवापवर्त्तितः परिधिः १८ । ४२ जीवाङ्घ्रिणा २१/२ पञ्चभि ५ श्च परिधेः १८ वर्ग्गो ३२४ गुणितः । १७०१० । व्यासाब्धि २४० । ४ घात ९६० युत ४२ मौर्विकयानया १००२ विभक्तोलब्धो १७ ऽत्राङ्कलाघवाय चतुर्विंशतेर्द्व्यधिकसहस्रांशयुतोगृहीतोऽनेनोनितात्परिधि १८ । ३२४ वर्ग्ग चतुर्थभागात् ८१ (१७ उनितात्) ६४पदे प्राप्ते ८ वृति १८ दलात् ९ । पतिते १ जातं धनुः एवं जातानि धनूंषि । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । । ७ । ८ । ९ । एतानि परिधिष्वष्टादशांशेन गुणितानि स्युः"। एवं ८२ संख्यादौ कल्प्यम् । "दलीकृतं चक्रमुशन्ति चापम्" इति सि०शि०उक्ते १२ राशिचक्रस्यार्द्धरूपे खण्डे च तस्य च जीवाभेदेनान्यविधा मितिः यथोक्त तत्रैव "ज्यां प्रोज्झ्य तत्त्वाश्वि २२५हतावशेषं यातैष्यजीवाविवरेण भक्तम् । जीवा विशुद्धा यतमा च तज्ज्ञैस्तत्त्वाश्विभिस्तत् सहितं धनुःस्यात्" "यस्य धनुः साध्यं तस्माद्या जीवा विशुध्यति सा शोध्या शेषात्तत्त्वाश्वि २२५ गुणाद्गतागामिज्यान्तरहताद्य लभ्यते तत्स्थाप्यं ततोयतमा जीवा विशुद्धा तद्गुणितैस्तत्त्वाश्विभिः २२५ सहितं धनुःस्यात्" प्रमि०

सू०सि० रङ्गनाथाभ्याञ्च तथैवोक्तं यथा ।

"ज्यां प्रोज्झ्य शेषं तत्त्वाश्विहतं तद्विवरोद्धृतम् । सङ्ख्यातत्त्वाश्विसंवर्गे संयोज्य धनुरुच्यते" सू०सि० ।

"यस्य धनुः कर्त्तुमिष्टं तस्मिन्नशुद्धपूर्वं ज्यापिण्डं न्यूनीकृत्य शेषं पञ्चाकृति २२५गुणं तद्विवरोद्धृतं तयोः शुद्धाऽशुद्धपिण्डयोरन्तरेण भक्तं फलं शुद्धा ज्या यतमा यतमसङ्ख्या तत्त्वाश्विनोः संवर्गे घाते संयोज्य सिद्धं धनुः कथ्यते । अत्रोपपत्तिः । ज्या यतमा शुद्ध्यति ततमा याश्चापकलास्ततमसङ्ख्यागुणिततत्त्वाश्विनः । यदि ज्यान्तरेण तत्त्वाश्विकलास्तदा शेषज्यया का ? इत्यनुपातागतफलयुता इति वैपरीत्येन सुगमतरा"। अधिकं जीवाशब्दे वक्ष्यते ।

कार्म्मुकासन न० । रुद्रयामलोक्ते आसनभेदे तल्लक्षणं यथा "कार्मुकासनमाकुर्य्यादुदरे पूरयेन्मुखम् । तदा वायुरधोयाति कालेन सूक्ष्मवायुना कृत्वा पद्मासनं मन्त्री वेष्टयित्वा च धारयेत् । करेण दक्षिणेनैव वामपादाङ्गुली तथा । सव्यापसव्यद्विगुणं कार्मुकासनमेव च । कार्मुकद्वययोगेन शववद्वायुमानयेत्" रुद्रयामले ।

कार्य्य त्रि० कृ-कर्म्मणि ण्यत् । १कृतिसाध्ये २कर्त्तव्ये । "तस्मात् शास्त्रं प्रमाणन्ते कार्य्याकार्य्यव्यवस्थितौ" गीता । "नास्य कार्य्योऽग्निसंस्कारो न च कार्य्योदकक्रिया" मनुः । "शब्दानां कार्य्ये कार्य्यान्विते वा शक्तिरिति" मीमांसकाः । ३उत्पाद्ये जन्ये "व्यापारोभावना सैवोत्पादना सैव च क्रिया । कृञोऽकर्मतापत्तेर्न हि यत्नोऽर्थ इष्यते" हर्य्युक्तेः कृञोभावनारूपव्यापारार्थकत्वात् तत्साध्ये "यदि रस कार्य्यः स्यात् विभावादिकारणकः स्यात्" सा० द० । गुरुमते यागादिकृतिसाध्ये ४अपूर्व्वे । यथा चापूर्व्वस्यैव कार्य्यत्वं तथाऽपूर्व शब्दे २४८पृ० दर्शितम् । ५प्रयोजने ६उद्देश्ये तदिच्छयैव कर्मसु प्रवृत्तेस्तस्य तथात्वम् "उपसर्पति कार्य्यार्थी कृतार्थी नोपसर्पति" हितो० । अष्टादशानां विवादपदानाञ्च उद्देश्यत्वादेव तथात्वम् । "यस्मात्कार्य्यसमारम्भश्चिरात्तेन विनिश्चितः" व्य० त० कात्या० स्मृतिः । उपचारात् ७ हेतौ च मेदि० । व्याकरणमते ८आदिश्यमाने वर्णादौ । "कार्य्यमनुभवन् हि कार्य्यी निमित्ततया नाश्रीयते" महाभा० "भिषक् कर्त्ताथ करणं रसा, दोषास्तु कारणम् । कार्य्यमारोग्यमेवैकम्" सुश्रुतोक्ते ९आरोग्ये च तत्र कर्त्तृत्वकरणत्वकारणत्वकार्य्यत्वार्थेषु भिषगादिशब्दानां परिभाषितत्वात् । भावे ण्यत् । १० कर्मणि व्यापारे । ज्योतिषोक्ते ११ जन्मलग्नावधि दशमस्थाने । "कार्य्याधीशः स्वगेहे बुधगुरुकविभिः संयुतो वीक्षितो वा" जातकम् कार्य्यस्य व्यापाररूपत्वात्तथात्वम् ।

कार्य्योत्पत्तिप्रकारोमतभेदेन चतुर्द्धा "तत्र असतः सज्जायते इति सौगताः तैरभावादेव कार्य्याणामुत्पत्तेः स्वीकारात् । सतोऽसज्जायते इति नैयायिकाः तैः प्रागुत्पत्तेः घटादीनामसत्त्वस्य, मृदादिकारणस्य च तदासत्त्वस्य च स्वीकारेण असत उत्पत्तेः स्वीकारात् । सतोविवर्त्तः कार्य्यं जगत् न वस्तु सदिति अद्वैतवादिनः । सतः सज्जायते इति साङ्ख्याः । विवृतञ्चैतदुत्पत्तिशब्दे ११०८पृ० ।

यथा च लिङादेः कार्य्यत्वेनापूर्व्ववाचकता तथा गुरुमत प्रदर्शने शब्दचि० उक्तं यथा

"अथ स्वर्गकामोयजेतेत्यादौ इष्टसाधनत्वं कार्य्यत्वं वा यद्विधिः समभिव्याहृतक्रियान्वयी तदन्यान्वयी वा । तत्र गुरवः नाहत्य क्रिया कार्य्यतया लिङा बोधयितुं